

MÁTYÁS KIRÁLY MAGYAR DIPLOMATÁI.

— NEGYEDIK KÖZLEMÉNY. —

IV.

Hangácsi Albert.

A bécsi egyetem anyakönyvében, az 1439-iki őszi félév kezdetén bejegyzett tanulók között *Albertus de Hungacs*, Hangácsi Albert nevét találjuk, azzal a rövid észrevétellel, hogy négy garast fölvételi díj gyanánt lefizetett.¹⁾

A magyar ifjú, ki ekkor az osztrák főiskola küszöbét átlépte, kétségkívül a borsodmegyei Hangács helységből, a hasonló nevű nemes családból származott.²⁾

A mikor Bécsből hazájába visszatért, 1443 táján a királyi cancelláriában, melynek akkor Zrednai Vitéz János volt főjegyzője,³⁾ kapott alkalmazást, ami arra utal, hogy kiváló tudományos képzettség mellett, magas állású pártfogókat nem nélkülözött. Az 1444-ik évi szerencsétlen hadjáratban a király kíséretében volt; azonban a várnai esatattérről hazamenekült. A kardot ép oly ügyesen tudta forgatni, mint a tollat. Ugyanis az 1445-ik év második negyedében a pápához feloldozásért

¹⁾ *Schrauf Károly*: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen. (Budapest, 1895) 89.

²⁾ 1430 október 7-ikén kelt oklevélben »Emericus de Hangacz«, mint királyi ember fordul elő. (*Fejér*. Codex Diplomaticus. Tom. X. Vol. VII. 238.) Albertünk atyja, egy pápai bulla tanúsága szerint, Jakab keresztnevet viselt. — Hangácsi családról Nagy Iván és Wertner genealogiai munkái nem tesznek említést.

³⁾ »Protonotarius« a magyar hivatalos nyelvben ítélőmesternek mondatik. Azonban nézetem szerint, a királyi kancelláriában alkalmazott protonotáriusok nem azonosíthatók azokkal, kik az ország rendes bírái mellett voltak alkalmazva; míg ezek főképen bírói funkciókat végeztek, annazoknak tevékenysége irodai, fogalmazói téren mozgott.

kellott folyamodnia, »mert a fenséges magyar király és a főtisztelendő apostoli legátus mellett a kereszt ellenségei ellen viselt háborúban önmagát oltalmazva, és a kereszténység érdekében harczolva, néhány törököt levágott«.¹⁾

Erre a feloldozásra azért volt szüksége, mert áldozár lévén, az ember-ölés ténye, még ha jogosult háborúban történt is, irreguláris, vagy is az isteni tisztelet végzésére alkalmatlanná tette. Ekkor az egri székesegyházban három javadalma volt: a pankotai főesperesség, egy kanonokság és szent György kápolnájának igazgatósága.²⁾

Ezalatt ismét elfoglalta helyét a királyi cancelláriában. majd Vitéz Jánosnak váradi püspökké neveztetése után a főjegyzői állásra lépett elő.³⁾

Ugyanakkor IV. Eugén pápához folyamodást intézett a pécsi székesegyházi prépostságért, melyet olyan módon kívánt elnyerni, hogy az egri kanonoki és kápolna javadalmakat megtarthassa; ellenben a pankotai főesperességről lemondani késznek nyilatkozott. Kérvénye (1445 június 30-ikán) kedvező elintézetést nyert.⁴⁾ Ezzel egy időben a pankotai főesperességet Hethesi Imre titeli kanonoknak adományozta a pápa.⁵⁾ De ennek daczára, Hangácsi Albert a következő esztendőben Rómából ki tudta eszközölni a fölhatalmazást, hogy a pécsi prépostság és egyéb javadalmi mellett a pankotai főesperességet is megtarthassa.⁶⁾

Ekkor egyházi pályáján tiz évig tartó megállapodás következik; míg 1455-ben. V. László király bemutatása alapján. Carvajal bibornoktól, mint a szent-szék magyarországi legátusától, az erdélyi főesperességet nyeri el, úgy hogy minden egyéb

¹⁾ Az 1445 június 30-ikán elintéztet folyamodvány a vatikáni levéltárban. Regesta Supplicationum Eugenii IV. annus XV. lib. III. f. 177.

²⁾ Az imént idézett kérvény tanúsága szerint.

³⁾ Az imént idézett, nem később mint 1445 április havában Magyarországból Rómába expediált kérvényben »protonotarius cancellarie regie maiestatis« czímezi magát.

⁴⁾ A fentebb idézett helyen.

⁵⁾ Hethesi Imrének szíutén 1445 június 30-ikán elintéztet supplicatiója ugyanott.

⁶⁾ IV. Eugen pápa 1446 április 2-ikán kelt bullája a Dataria regestáiban. Eugenii IV. ann. XVI. lib. 207. f. 12.

javadalmát megtarthatta.¹⁾ A következő esztendőben a gazdag egri prépostság birtokosává válik.

Javadalmak szerzésére és összehalmozására célzó szerencsés igyekezetei közepett, tudományos képzettségének fejlesztése is foglalkoztatta. 1451. február 20-ikán a bolognai egyetemen az egyházi jogból a tudori fokozatot szerezte meg.²⁾

Vajjon a megelőző és következő években, Hunyadi János kormányzósága alatt, viselt-e országos hivatalt? meg nem állapíthatjuk.³⁾ 1455-ben V. László udvaránál mint alcancellárral,⁴⁾ ugyanezen és a következő évben mint királyi személynökkel,⁵⁾ 1457 elején mint királyi alcancellárral találkozunk vele.⁶⁾ Ezen utóbbi esztendőnek nyarán Bécsből Pozsonyba kísérte a királyt,⁷⁾ a ki őt kevéssel utóbb fontos küldetésre alkalmazta.

Hunyadi László kivégeztetése után Magyarországot polgárháború veszedelme fenyegette. Özvegy Hunyadi Jánosné és testvére Szilágyi Mihály haderőt gyűjtöttek, hogy a királyon boszút álljanak. A magyar alföld és Erdély nemessége pártjukhoz állott. Az ifjú király ekkor kísérletet tett a vész elhárítására. Hangácsí Albertet küldötte Hunyadi János özvegyéhez. Választása kétségkívül azért esett az alcancellárra, mert a Hunyadiak ellen végrehajtott merényletben néki nem volt része, s ő a család jóakarátát megtartotta.

¹⁾ III. Calixtus pápához megerősítése végett intézett supplicációja 1456 október 12-ikén nyert kedvező elintézését. Calixti III. ann. II. lib. IV. f. 293.

²⁾ Magyar Könyvszemle. 1878-ik évfolyam, 133.

³⁾ A protonotariusi hivatalt 1450—1 Bothos István dömösi prépost viselte. (Hunyadi Jánosnak 1451 márczius 27-ikén elintézett supplicációja. Nicolai V. ann. V. lib. I. f. 37.)

⁴⁾ »Regie maiestatis vicecancellarius«-nak czímezi őt Huendler Vid bodoni püspök 1455 november 2-ikán hozzá írt levelében. *Koller. Historia episcopatus Quinqueelesiensis.* IV. 322.

⁵⁾ 1455-ik évi királyi rendelet Archiv für siebenb. Landeskunde XIV. 589. Az 1456 október 12-ikén elintézett supplicációban » judex causarum, que in ipsius domini regis presencia vertuntur« czímezi magát. (Idézett helyen.)

⁶⁾ 1457 február 24-ikén alcancellárnak czímeztetik. amikor testvérével Sebestyénnel Nyomás Mihálynak részirtokát a borsodmegyei Nyomáson 200 forintért megvásárolja. (Borovszky. Csanád vármegye története. I. 260.)

⁷⁾ V. László 1457 július 3-ikán szállást rendel számára Pozsonyban. Kovachich. Supplementa ad Vestigia Comitiorum II. 130.

Az özvegy kormányzóné előzékenyen fogadta, és ajánlatait nem utasította vissza; de szükségesnek látta, hogy a tárgyalásokat bátyjával indítsa meg. Ezért arra kérte, hogy Szilágyit Erdélyben keresse föl, és egyik udvari emberét adta mellé kísérőül.

Hangácsi folytatta utját. Azonban a mikor Szeben közelébe jutott, a város polgárai, a kik a nemzeti mozgalommal szemben ellenséges állást foglaltak el, felfegyverkezve, polgármesterök vezetése alatt, rá támadtak, őt kíséretével együtt elfogták, börtönbe hurczolták, Hunyadi Jánosné emberét felkoncizolták.¹⁾

Szilágyi Mihály a bűnösöket megfenyítendő, a várost ostrom alá vette. Ezzel azonban felhagyott, amikor V. László, november 23-ikán váratlanul bekövetkezett halálának híre hozzá eljutott.²⁾

Hangácsi ekkor szabadságát visszanyervén, Szilágyihoz csatlakozott. Hogy az interregnum idején tekintélye milyen nagy volt, mutatja az, hogy őt is azon legelőkelőbb urak névsorában találjuk, kikhez Vilmos szász herceg levélben fordult, hogy nejeinek, V. László király legidősebb nővérének, örökösödési igényeit a magyar trónra karolják föl. Őt »Magyarország főjegyzőjének« (incliti regni Hungariae protonotarius) czímezi.³⁾ És hogy milyen jelentékenyek voltak a szolgálatok, amiket Hunyadi Mátyás királylyá megválasztatása érdekében tett: következtethetjük Szilágyi Mihály haláljának megnyilatkozásából. Ez ugyanis az ország kormányzójává megválasztatván, a rendelkezésére álló hatalmat mindjárt a legelső napokban arra használta föl, hogy Hangácsi Albertet főpapi székre emelje.

Miként Hunyadi János, úgy ő is, kormányzói minőségében, feljogosítottnak tekintette magát a királyt megillető kegyuri jog gyakorlására, névszerint püspökök kinevezésére és bemutatására. Az üresedésben levő csanádi püspökségre Han-

¹⁾ Ezt maga Hangácsi mondja el 1459 nyarán II. Pius pápához intézett kérvényében, melynek alapján a pápa október 11-ikén kelt bulájában vizsgálatot rendel el. *Theiner*. II. 341.

²⁾ E sorok írójától: Hunyadi Mátyás élete. 47.

³⁾ A levelek eredeti fogalmazata a drezdai állami főlevéltárban. (V. ö. e sorok írójának értekezését: »Anna szász hercegné mint magyar trónkövetelő.« A Századok 1897-ik évi januáriusi füzetében.)

gácsi Albertet nevezte ki, egyuttal beleegyezését adta ahhoz, hogy Hangácsi a szent-széknél az egri prépostság megtartására felhatalmazást eszközöljön ki.

A kormányzó előterjesztését Carvajal bibornok, a magyarországi legátus hathatósan támogatván, az ügyet kivételes gyorsasággal intézték el. Márczius 3-ikáról van keltezve a pápai bulla, mely Hangácsit a csanádi püspökségre emeli, és ugyanazon hónap 10-ikéről az, mely az egri prépostság megtartására felhatalmazza.¹⁾

Mint csanádi püspök fogadta Hangácsi a trónra lépő ifjú királyt, és buzgón támogatta őt azon nehézségek közepett, melyekkel meg kellett küzdenie. Mikor 1459 elején pártütő urak a magyar koronát Fridrik császárnak ajánlották föl, Hangácsit azon előkelő egyházi és világi urak között találjuk, kik február 10-ikén kelt nyilatkozatukban Mátyást rendületlen hűségükről biztosították.²⁾

Viszont Mátyás az ő bizodalmit és nagybecsülését a csanádi főpap személye iránt a legékesszölobb ténynyel tüntette ki. Élére állította annak a fényes küldöttségnek, mely hivatva volt őt és az országot képviselni Mantuában, a hová II. Pins pápa, saját elnöklete alatt tartandó congressusra a keresztény fejedelmeket és államokat meghívta, oly czélból, hogy az ozmanok ellen közös erővel indítandó háború tervét végre valahára megvalósítsák.

A pápa megbízta volt magyarországi követét, hasson oda, hogy Mátyás személyesen jelenjék meg Mantuában, vagy pedig ha ő maga akadályozva volna, nagybátyját küldje.³⁾

¹⁾ A két bulla a Dataria registáiban. (Calixti III. anni III. lib. I. A. f. 281 és anni IV. lib. I. A. f. 183. Az előbbi kötet hibásan van a III. esztendővel jelezve; a IV. esztendő bulláit tartalmazza.) Egyik bulla sem tesz említést Szilágyi előterjesztéséről. Azonban II. Pius pápa 1459 október 11-ikén kelt bullájában el van mondva, hogy III. Calixtus abban az időben, mikor Hangácsit a csanádi székre emelte, egyuttal az egri prépostságot meghagyta kezeiben »accedente ad hoc consensu . . . Michaelis Zilagy . . . qui tunc regnum Hungarie, absente . . . Mathia rege Hungarie noviter electo gubernabat, et in eodem regno jus et potestatem regiam exercebat«. (*Theiner*. II. 341.)

²⁾ *Kovachich*. Vestigia Comitiorum. 352.

³⁾ A pápa levelének dátumnélküli egykorú másolata a vatikáni levéltárban.

A király válasza úgy hangzott, hogy országát maga el nem hagyhatja, hanem követeket fog küldeni.¹⁾

Ezt a jelentékeny küldetést Mátyás négy előkelő férfiúra bízta; Hangácsi társaiul Ferencz corbáviai püspököt, Frangepán István grófort és Trevisoi Simon esztergomi olvasó-kanonokot rendelte. A pápához intézett megbízólevél nem maradt ránk, hanem csak az az irat, melyben a király a milánói fejedelmet értesíti, hogy a követek, kiket megnevez. nála is meg fognak jelenni.²⁾

Mátyás soká késett őket útnak indítani; kétségkívül azért, mert attól félt, hogy a pápa, Fridrik császártól eltántorítva, megszünik őt törvényes magyar királynak elismerni, és ezt követeli fogadtatásánál köztudomásra fogja hozni. Kétségkívül az ő megkeresésére fordult Carvajal bíbornok a pápához azzal a kéréssel, hogy a magyar követek fogadtatásánál és a velök folytatandó tárgyalásokban kerüljön el mindent, amiből azt lehetne következtetni, hogy Mátyást nem ismeri el Magyarország törvényes királyának.

II. Pius megnyugtatta őt, és biztosította a felől, hogy Mátyás küldötteit királyi követeket megillető tisztelettel fogja fogadni; a mikor pedig Fridrik és Mátyás az ő döntésére bízzák a kérdést, hogy kit illet meg a magyar korona: be fogja bizonyítani, hogy »atya és biró, nem ügyvéd tisztét tölti be«.³⁾

Ennek a levélnek megérkezését Mátyás nem várta be. A mikor értesült, hogy II. Pius május végén Mantuába megérkezett, követeit június közepe táján elbocsátotta. Ezek július elején néhány napra megállapodtak Velenczében, hol a senátus előtt megjelenvén, uralkodójuk nevében segítséget kértek, és pedig mind a törökök, mind a császár ellen. A doge kijelentette válaszában, hogy Velence a törökök ellen a legnagyobb áldozatokra kész; ami azonban a császárt illeti, azt reméli, hogy rövid idő alatt békés megegyezés jó létre.⁴⁾

¹⁾ Ezt a levelet nem birjuk. Utal rá a pápa 1459 márczius 23-ikán a legátushoz intézett levélében.

²⁾ Az 1459 május 20-ikán Sforza Ferenczhez intézett irat: Mátyás külügyi levelei. I. 9.

³⁾ Az 1459 július 6-ikán kelt pápai iratot közli Kaprinai II. 335.

⁴⁾ A doge válaszában 1459 július 10-ikén megállapított szövege: Diplomatai Emlékek Mátyás korából. I. 54—57.

Utjukat folytatván, csak július vége felé érkeztek Mantuába.¹⁾ De így is megelőzték még a többi uralkodókat, kik a pápa nemes vállalkozása irányában teljes közönyösséget tanúsítottak.²⁾

A magyar követek első fogadtatása alkalmával, Hangácsi az üdvözlőbeszéd folyamán a veszélyes helyzetet ecsetelte, melybe Magyarországot Szendrő eleste, a bosnyák király elpártolása és a török császár készületei ejtették; minélfogva uralkodójuk sikeres ellenállásra csak úgy képes, ha a pápa pénzsegítségét nyújt, és a császárt rábírja, hogy ellenséges terveit ejtse el.

II. Pius megígérte, hogy Mátyás óhajításainak eleget tesz. És a szavakat csakhamar tettek követték. A szent-szék kincstára egészen üres lévén, kölcsön vett huszezer aranyat bocsátott a magyarországi legátus rendelkezésére. Ugyanakkor két követe ment a császárhoz, azzal a megbizással, hogy közte és a magyar király között békességet hozzanak létre.³⁾

Augusztus közepe táján megjött Mantuába a hatalmas burgundi fejedelem követsége, mely azt az ajánlatát hozta, hogy 2000 lovasból és 4000 gyalogból álló segélyhadat küld Magyarországra.⁴⁾

Kevéssel utóbb a milánói herceg és a mantuai örgróf személyesen, úgyszintén több fejedelem követei érkeztek meg. Mire szeptember 26-ikán a pápa ülést hívott össze, s klasszikus beszéddel nyitotta meg, melyben a törökök ellen közös erővel indítandó háború szükségességét, módozatait és az abban résztvevőkre várakozó égi jutalmat fejtegette.

A jelenlevő uralkodók és a távollevőknek követei hálájukat tolmácsolták a pápa buzgó fáradozásaiért, és a keresztes háborúban való részvételre készségöket fejezték ki. A magyar követség vezére mindjárt ezt a legelső alkalmat felhasználta arra, hogy óvást emeljen a császár igényei ellen, a miket a magyar trónra támasztott. Azonban a pápa figyelmeztette, hogy ez az ügy most nem tárgyalható.⁵⁾

¹⁾ *Pastor*. II. 51.

²⁾ *Pastor*. II. 51.

³⁾ Ezeket a pápa 1459 július 30 és szeptember 8-ikán Carvajalhoz irt leveleiben mondja el. Kaprinai. II. 325, 344.

⁴⁾ *Pastor*. II. 51.

⁵⁾ *Pastor*. II. 58. A M. N. Múzeum könyvtárának »1560 folió

II. Pius ezután az egyes uralkodók követeivel külön-külön bocsátkozott tárgyalásokba.

A magyar követek előadták, hogy uralkodójuk kész 12000 lovast és néhány ezer gyalogot saját költségén kiállítani. Mire II. Pius kinyilatkoztatta, hogy ő 12000 zsoldost állít ki, és helyez Carvajal bibornok parancsnoksága alá.¹⁾

Ez alatt megérkeztek végre a császár és a német fejedelmek követei is, kik december 19-én bemutatott előterjesztésekben 10000 lovas és 32000 gyalog kiállítását ígérték; egyúttal kérték, hogy a pápa a hadi vállalat részleteinek megállapítása végett a jövő év elején Nürnbergbe birodalmi gyűlést hirdessen; továbbá a császár és »Hunyadi Mátyás beszercezei gróf« között fenforgó viszályok kiegyenlítésére egy másik gyűlést Németujhelybe hívjon össze.²⁾

A pápa (1460) márczius 2-ik és 30-ik napját tűzte ki a két gyűlés megnyitására, és ezek vezetésével Bessarion bibornokot bízta meg. Majd néhány nappal utóbb közzétette saját határozatait, a melyek szerint mindazok részére, kik a törökök ellen indítandó háborúban legalább nyolcz hónapig részt vesznek, vagy maguk helyett egy fegyverest állítanak ki, általános búcsú részeseivé válnak; a pápa, a főpapok és egyéb egyházi férfiak évi jövedelmök tizedrészét, a világi hűvek harminczad-részét, a zsidók huszadrészét kötelesek a hadjárat költségeire három éven át beszolgáltatni. Ezek után 1460 január 14-ikén a mantuai congressust bezárta.³⁾

A magyar követek megnyugvással térhettek vissza hazájukba.⁴⁾ A pápa buzgó erőfeszítései és magatartása Mátyás irányában hálára kötelezték őket. Ismételten alkalmuk volt meggyőződni arról, hogy II. Pius a császárt a magyar trón megszerzésére célzó törekvéseiben támogatni nem hajlandó, és oda kíván hatni, hogy Mátyás részéről teendő némi enged-

latin« jelezetű kéziratában, a mantuai tárgyalásokról szóló emlékirat is említést tesz az óvásról.

¹⁾ A pápa 1459 november 5-ikén Carvajalhoz intézett levele, *Majláth* 62.

²⁾ Az előterjesztés *Theinernél.* II. 347.

³⁾ *Pastor.* II. 69.

⁴⁾ Mantuában tartózkodása alatt Hangácsi 1459. október 11-ikén kelt bullát eszközölt ki, mely a csanádi káptalant kötelezte, hogy a csanádi székesegyházat várfalakkal vegye körül. *Theiner* II. 339.

ményekkel érje be. Ezt és atyai jóakarátát meleg szavakkal fejezi ki a magyar királyhoz írt levelében, a mit congressusi követei vittek meg neki.

»Az Isten nevében felszólítunk. -- írja többi között -- és szívünk egész hevével kérünk, hogy az égtől nyújtott kedvező alkalmat fölhasználni el ne mulasztad, és lelked egész erejével igyekezzél hivatásodat betölteni. Főképen a béke-tárgyalásokban úgy viseljed magadat, hogy az üdvös cél elérése elé akadályokat ne gördíts. Illó és Istennek is kedves dolgot cselekszel, ha a császári felség becsülete érdekében jogaidból valamicskét feláldozasz. Ugyanilyen eljárásra viszont a császári felséget mindig buzdítottuk, most is buzdítjuk. Azzal, a mit a hit védelmére buzgóságunk egybegyűjthet, téged és a tiedet ép oly szívesen, mint bőkezűen fogunk segíteni. Meg fogsz arról győződni, hogy a szentszék és a római egyház támogatására minden körülmény között számíthatsz. Biztos ígéreteket nem tehetünk, mivel teljesítésök másoktól is függ. De erősen fogadjuk, hogy minden erőnkkel igyekezni fogunk néked minél jelentékenyebb segílyt nyújtani.«¹⁾

Mátyás meg volt elégedve követi működésével. Hirdeti ezt a jószágadomány, a mivel Frangepán István gróft jutalmazta. Az adománylevélben kiemeli, hogy a gróf Mantuában tartózkodása alatt, költséget nem kimélve, nagy fényt fejtett ki.²⁾

Hangácsi Albert diplomatai ügyességéről is kedvező véleményt alkotott magának a király. Az 1462-ik végén a Magyarországon tartózkodó velencei követ ismételten tesz arról jelentést, hogy a király a csanádi püspököt Velenczébe és Rómába fogja küldeni követül.³⁾ Azonban nem őt, hanem a veszprémi püspököt és Frangepán István gróft bízta meg ezzel a küldetéssel.⁴⁾

Hangácsi ezentúl a diplomatai pályán nem szerepel többé. Már négy évvel utóbb (1466 nyarán) meghalt.⁵⁾

FRANKÓI VILMOS.

¹⁾ A pápa 1460 január 18-iki levele. Kaprinai II. 380.

²⁾ Az adománylevél eredetije az országos levéltárban.

³⁾ Diplomatai Emlékek I. 173, 184, 197, 201.

⁴⁾ Erről fentebb szólottunk.

⁵⁾ 1466 július 25-ikén a vizálkodó Dancsfi Miklós és Dóczi László között egyességet hozott létre. Borovszky. I. 362.